FİLİSTİN DİRENİŞİN SANATSAL YANKILARI: 2024 YILI ÖRNEKLERİ

PALESTINE IN 2024: THE ROLE OF ARTISTIC EXPRESSION IN RESISTANCE

Abdullah BAYCAR

Doç. Dr., Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü,
Siirt Üniversitesi,
abaycar@siirt.edu.tr,
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4995-2275

ÖZET

Filistin, 2024 yılını İsrail'in en şiddetli saldırılarına maruz kalarak geçirdi. Buna tepki olarak da Filistin bu yılında İsrail'e karşı her alanda destansı bir mücadele gösterdi. Daha etkili bir savunma ve diplomasi, söz konusu mücadelenin en önemli parçaları olarak ön plana çıktı. Söz konusu bu mücadele; dünyada sayısız yürüyüş, protesto, oturma eylemi, konferans, panel ve sempozyum gibi etkinliklerle desteklenmiş oldu. Filistin direnişi önceki yıllara kıyasla çok daha yoğun bir şekilde geleneksel ve sosyal medya araçlarında kendine yer bulmuş oldu. Sosyal medya kampanyaları ve hashtag hareketleri aracılığıyla İsrail zulmü gündeme getirildi. Bu süreçte, İsrail ve İsrail'e destek veren firmalara yönelik boykotlar ekonomik ve itibar kaybını doğal olarak doğurdu. Bunun yanında, 2024'te Filistin direnişi daha etkili bir yol olan sanatsal faaliyetlerle, önceki yıllara kıyasla daha yoğun bir şekilde işlendi. Mücadele; edebi, görsel, duyusal ve ekran sanatlarında hatta toplumsal olaylarda en az kullanılan mutfak sanatların da dahi konu olarak neredeyse bütün sanat dallarında temsil edildi. Bu çalışmada, 2024 yılındaki Filistin temalı sanatsal faaliyetlere ait örnekler ve bu faaliyetlerin etkileri ele alınmıştır. Bölümün amacı, sosyal, siyasi, akademik, ekonomik ve askeri her platforma taşınan bu mücadelenin sanatsal yönünü ilgili yıla dair derlemektir. İkincil kaynaklardan yararlanılan bu çalışmada, örneklerin ülke, din, etnisite ve kıta gibi unsurlarla çeşitlenmesine öncelik verilmiştir.

Anahtar Kelimeler:
Filistin ◆ Filistin Edebiyatı ◆ Sanatsal Direniş ◆ Gastronomi

Abdullah BAYCAR

Associate Professor, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Siirt University,
abaycar@siirt.edu.tr,
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4995-2275

ABSTRACT

In 2024, Palestine was exposed to intense attacks by Israel. In response, Palestine demonstrated an epic struggle against Israel in all fronts throughout the year. More effective defense strategies and diplomatic efforts emerged as the most significant components of this struggle. This resistance was supported globally through countless marches, protests, sit-ins, conferences, panels, and symposiums. Compared to previous years, the Palestinian resistance gained much greater visibility in both traditional and social media. Israeli oppression was brought to the forefront through social media campaigns and hashtag movements. During this period, boycotts targeting Israel and companies supporting it naturally led to economic losses for those entities. Moreover, in 2024, the Palestinian resistance was reflected more intensely through artistic activities, proving to be a more effective medium than in previous years. The struggle was represented across nearly all forms of art, including literary, visual, sensory, and cinematic arts, and even in less commonly used forms such as culinary arts in the context of social events. This study examines examples of Palestine-themed artistic activities in 2024 and analyzes their impact. The aim of this section is to compile the artistic dimension of this struggle, which has been carried into social, political, academic, economic, and military platforms, focusing specifically on that year. Utilizing secondary sources, the study prioritizes diversity in examples based on factors such as country, religion, ethnicity, and continent.

Keywords :
Palestine ⋕ Palestinian Art ⋕ Artistic Resistance ⋕ Gastronomy

FİLİSTİN DİRENİŞİN SANATSAL YANKILARI: 2024 YILI ÖRNEKLERİ

Giriş

Sanat ve sanatçılar yaşadıkları çağa tanıklık ederler. Bundan dolayı büyük çatışma ve şiddet olaylarına sanatın duyarsız kalması olanaksız olarak görülmektedir (Akman, 2018). Sanat eserlerinin bu trajedileri ve çatışmaları konu aldıkları sıklıkla rastlanmaktadır (Çalışkan, 2019). İsrail'in kurulduğu andan itibaren Filistin'e yönelik uygulamış olduğu baskının sanat ve sanatçıların diliyle ifade edilmesi bunun bir kanıtı olarak sunulabilir (Mut, 2024). Bu süreç içerisinde Mahmud Derviş, Nuri Pakdil gibi Filistin mücadelesi ile ünlenen onlarca şair, fotoğrafçı ve meddah gibi sanatçılar yetişmiştir (Cankara, 2021).

İsrail'in Filistin'e yönelik 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren başlattığı yoğun saldırılarla sivil altyapı, sağlık merkezleri, ibadet yerleri, okullar, mülteci kampları ve ambulans gibi en kanlı savaşlarda dahi dokunulmalarından kaçınılan öğeleri dahi hedef alması ve yine bir yıl içinde 40.000 aşkın çoğu çocuk, kadın ve yaşlı olan kişiyi ölüne sebep olması (Arı, 2024) gibi sebeplerle trajedinin sanatta konu olması kaçınılmaz bir durum olarak gösterilebilir. Nitekim 2024 yılında Filistin mücadelesi bütün sansür ve engellemelere rağmen önceki yıllara göre çok daha yoğun olarak işlendiği müşahede edilmiştir. Bunun yanı sıra İsrail'in Filistin'e karşı yürütmüş olduğu saldırıların kültürel miras ve birçok

sanat kurumuna da zarar verdiği ayrıca ifade edilebilir (Gürsu, 2024).

Bu çalışmada, Filistin direnişinin 2024 yılındaki sanat eserlerinde yansımaları ele alınmıştır. Çalışmada Akengin (2012) sanat dalları olarak sıraladığı; edebiyat, müzik, resim, heykel, mimari, tiyatro, sinema ve dansın yanında mutfak sanatlarındaki (gastronomi) yansımaları başlıklandırarak örneklemlerle derlenmiştir.

Çalışmada ulusal ve uluslararası sanat faaliyetlere ait örnekler ülke ve toplum çeşitlendirilmesine göre verilmesine önem gösterilmiştir. Filistin mücadelesinin sanatla anlatımı; mevcut sorunların uluslararası boyuta taşıma, farkındalık oluşturma ve destek sağlama gibi avantajların yanında ulus kimlik koruma ve yaşatmada en güçlü silah olarak nitelendirilmiştir (Eleman, 2023). Söz konusu avantajların derlenmesi çalışmanın önemini göstermektedir. Filistin mücadelesinin sanatla anlatımı ile ilgili bilimsel literatür eksikliği çalışmanın özgünlüğünü teşkil etmektedir.

Filistin Temalı Sanatsal Faaliyetler

Filistin işgali, önce ulusal ve bölgesel sonrasında küresel farkındalık oluşturmak amacıyla 1960'lı yıllardan itibaren sanat ve edebiyatla sürekli anlatılmaya devam edegelmiştir. Nitekim Filistin ile özdeşleşen her ulusa ait şair ve sanatçı ortaya çıkmıştır. "Şâirü›n-Nahda" (Uyanış Şairi) olarak Mahmud Derviş ve "Kudüs şairi" olarak Nuri Pakdil'in ünlenmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İsrail'e karşı mücadelenin yoğunlaşmasına paralel olarak Filistin'in maruz kaldığı işgal sahneleri ulusal bilinci derinleştirirken, Filistin meselesinin anlatımı da ulusallığı aşarak küresel bilinci harekete geçiren daha geniş ve kapsayıcı bir düzeye ulaştı (Demir, 2025).

Artan bilinç kendini şiir ve edebiyattan sonra süreç içerisinde neredeyse bütün sanat dallarında yayılma göstermiş oldu. Bu bölümünde 2024 yılında Filistin temalı resim, heykel, dans, tiyatro, edebiyat, müzik, sinema ve gastronomideki yansımaları örneklerle derlenmiştir.

Resim ve Heykel:

Başta Müslüman ülkeler olmak üzere dünyanın nerdeyse her yerinde Filistin saldırını konu eden resim ve görsel sanatlara ait sergileri düzenlenmiştir. Bu sergiler yükseköğretim hatta orta öğretim düzeyine kadar

neredeyse her düzeyde organize edilmiştir. Mardin Artuklu Hacı Suphiye Bölünmez Ortaokulu öğrencileri tarafından düzenlenen "Filistin İçin Fırçada İz Bırak" Resim Sergisi (Becet, 2025), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Merkez Kütüphanesi'nde açılan "Vatan: Hafıza ile Tarih Arasında" sergisi bu tür sergilere örnektir. Rami Kütüphanesi'nde çizer ve yazar Hasan Aycın'ın yaklaşık 40 çiziminin yer aldığı "Bir Gün Mutlaka Döneceğiz Sergisi" ve "Kubbe: Filistin Zaman Tüneli Sergisi" gibi sergilerle toplumun birçok kesimde bu tür sanatsal faaliyetlerde bulunmuşlardır (Aybir, 2024; Haberler.com, 2024).

Üst düzeyde katkı ve katılımlar bu tür sanatsal faaliyetlerin icrasını teşvik etmiştir. Nitekim Ressam Betül Burnaz'ın "Umudun Tezahürü Resim Sergisi" Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Fuaye Alanı›nda sergilenmiştir (Daillyummah, 2024). Filistin temalı bu tür sanatsal faaliyetler 2024 yılında dünya entelektüellerin dikkatini çekecek geniş katılımlı icra boyutuna ulaşmıştır. Nitekim Gazze Bienali ile Filistinli sanatçılar, Gazze'nin kuşatma altındaki kıyı şeridinde eserlerini sergilemeyi ve dünya çapındaki uluslararası galerilerde yer bulmayı planladıklarını duyurmuşlardır (Morton, 2024).

Aynı şekilde heykel sanatıyla Filistin dramı gerek amatör (Antalya Ekspress, 2024) gerekse de daha profesyonel sanatçılar tarafından 2024 yılında eserle konu edilmiştir. Bunun yanında Filistin mücadelesi aktivist ve sokak sanatçıların duvar yazı ve görselleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. Ürdün'deki Filistinli mültecilerin grafitileri (Al-jnaidi, vd., 2024), Bilal Halid'in grafiti eserleri, Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinli grafiti sanatçısı "Toprağa Gömülen Hayaller" adını verdiği eseri (Canik, M. E. 2024), İrlanda'nın başkenti Dublin'de yaşayan Brezilyalı sokak sanatçısı Filistin halkının yaşadığı zorluklara dikkat çekmeyi görseller (Taştan, 2024) örnek olarak sunulabilir.

Mimari:

2024 yılı İsrail'in Mescid-i Aksa'ya yaptıkları saldırı, baskın ve hak ihlalleri İslam coğrafyasında söz konusu yapılara olan saygı ve hayranlığı artırmış duyulan özlemi körüklemiştir. Söz konusu özlem kendini mimari de Filistin topraklarında yer alan Mescid-i Aksa ve Kubbetü's-Sahra gibi dini yapılarının silüetine benzer mimari yapıların inşasında göstermiştir. Söz konusu durum Kubbetü's-Sahra Camii'nin mimari açıdan benzerinin Türkiye'nin

Balıkesir ve Van ilinin Gevaş ilçesi gibi küçük yerleşim yerlerinden (Bilgin, 2024) Afganistan'ın Başkenti Kabil'in Vezir Ekber Şah tepesi üzerinde 270 metrekarelik bir arazi üzerine inşa edilen camiye kadar çok farklı düzeyde (Ariana News, 2023) inşa edilen camide kendini göstermiştir. Benzeri yapılar park ve mesire alanlarında da inşa edildiği gözlemlenmiştir (Yoni, 2024). Birçok ülkede bu tür yapı ve bu yapıların minyatürleriyle söz konusu mücadele ve ilgiye mimari dille karşılık verilmeye çalışılmıştır (Vahabvaince, 2024).

Dans:

2024 yılında Dabke dansı Filistin temalı neredeyse bütün etkinlik ve protestolarda yer bulmuştur. Değişik boyutlardaki Filistin temalı etkinliklerde etkinliğin bir parçası olarak yer aldığı gibi müstakil Dabke dans gösterileri de organize edilmiştir. Filistin halkının özgürlük mücadelesine dikkat çekilen "Özgür Filistin'e Selam Gecesi" etkinliklerinde birçok kültürel ve sanatsal performansın yanında Filistin kültürünün zenginliğini anlatan Dabke Dansı da sergilenmiştir (Arnavutköy Belediyesi, 2024).

Gerek Türkiye'de (Mardin Midyat'ta öğrencilerden Gazze'ye destek için 'Dabke' dansı) (Sizin Medya, 2024), (Van'da TÜGVA yaz okulu kapanış programında Filistin unutulmadı) (Van Olay, 2024) gerekse dünya da birçok Dabke dans gösterisi sergilenmiştir. Öyle ki Filistin'e destek motivasyonuyla Suriye kurtuluşunda bile Dabke ile kutlanmıştır (Baladi ve Ibrahim, 2024). Dünya basınında haber sayısı 10 bini geçmiş olan Anadolu Ateşi dans topluluğu, 2024 yılında gerçekleştirdiği gösterilerinde, Filistin de dahil edilerek Filistin ile dayanışma ve desteğini göstermiştir (Erdoğan, 2024).

Tiyatro:

2024 yılında, Filistin mücadelesini konu alan dünya genelinde çeşitli tiyatro oyunları sahnelenmiş birçok tiyatro etkinliğine konu olmuştur. Bosna-Hersek, Saraybosna'da düzenlenen Saraybosna Uluslararası Tiyatro Festivali 2024 yılında "Filistin ve Gazze" temasıyla gerçekleştirilmiştir. Etkinlikte Filistin mücadelesini anlatan oyunlar sahnelenirken, özellikle Gazze'deki insani kriz ve direniş ruhu işlenmiştir (TRT Avaz, 2024).

Aynı şekilde Fransa'nın Avignon'da, düzenlenen en prestijli tiyatro festivali Avignon Tiyatro Festivali'nde (Fransa) Filistinli sanatçılar tarafından

hazırlanan eserler de sahnelenmiştir. Bu eserler, Filistin halkının günlük mücadelelerini, kültürel miraslarını ve direnişlerini sahne sanatları diliyle aktarmaya çalışmıştır (Nakhlé-Cerruti, 2024).

Ürdün'de sahnelenen "The Olive Tree Chronicles" oyunu Filistin topraklarının sembolü olan zeytin ağaçları üzerinden bir kimlik ve direniş hikayesini anlatmıştır (Gann, 2024). Belgesel tiyatro yaklaşımlarına da söz konusu dram New York'ta sergilenen Checkpoint Tales isimli yapımla bu konu olmuştur. Gazze'deki trajediler Türkiye'de ise "Sabah Gibi Geri Döneceğiz" isimli tiyatro eseriyle çarpıcı bir şekilde sahnede yer edinmiştir. Bu oyun hem yerel izleyicilerde hem de uluslararası eleştirmenlerde derin bir etki bıraktığı ifade edilmiştir (MSN, 2025).

Edebiyat:

İsrail Eski Savunma Bakanlarından Moşe Dayan'ın Filistin'in ilk kadın direniş şairlerinden Fadva Tukan için söylemiş olduğu "Onun şiirleri bizim için 10 suikasttan daha yıkıcı" sözü Filistin direnişinde şiir ve şairlerin yerini vurgulamaktadır (Mut, 2024). Filistin temalı dünyada 2024 yılında binlerce edebi eser yayınlanmıştır. Yıllık geleneksel olarak düzenlenen birçok edebi sanat etkinliklerinde ana tema 2024 yılında yaşanan trajediden dolayı Filistin olarak belirlemiştir. Ümraniye Belediyesinin yirmincisini düzenlediği şiir ve hikâye yarışmasını Filistin temalı belirlemesi buna örnek olarak gösterilebilir (Ümraniye Belediyesi, 2024).

Bu tür etkinliklerin ortaokul düzeyinden üniversite düzeyine kadar her yaşta öğrenim gören kişilere yönelik yapılarak her yaş katmanına bu bilincin kazandırılması sağlanmıştır. Aynı şekilde 2024 yılında edebiyat festivallerinde ana odağın Filistin olduğu da dikkat çekmektedir (Mersin Üniversitesi, 2024; Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2024). Nitekim Ankara Edebiyat Festivali bu yılda "Filistin Edebiyatı" temasıyla gerçekleştirilmiştir. Filistinli yazarlar ve şairler eserlerini bu festivalde tanıtma imkânı bulmuşlardır (Türkiye Yazarlar Birliği, 2024). *Yeni e* "Filistin'in Kültürel Direnişi" aynı başlıkla çıkarılan Filistin Özel Sayısı'nda da yer alan edebiyatçı, akademisyen ve yazarların katılacağı etkinlikte Filistin edebiyatı, müziği, tiyatrosu ve sinemasına dair ayrı ayrı konuşmaların yanı sıra özellikle Batı'da yaşanan aydın ve akademisyen-

lere yönelik sansürler ile "Filistin Endüstrisi"ne dair konular ele alınmıştır (Parşomen, 2024).

2024 yılı bu tür etkinliklerin Avrupa dahil dünyanın birçok yerinde gerçekleştirildiği bir yıl olarak öne çıktığı rahatlıkla ifade edilebilir. Gazze doğumlu Filistinli şair Musab Ebu Taha, "Cosas que tal vez halles ocultas en mi oído" adlı kitabını tanıttı ve Gazze'deki yaşamı anlatan şiirlerini Madrid – İspanya'da okuması kanıt mahiyetindedir (Lecumberri, 2024). Filistin dramı "In the Midst of Disaster" gibi eserlerle roman dahil birçok edebi türde dile getirililmiştir (Shehadeh, 2024).

Müzik:

Müzisyenler; beste ve performanslarıyla Filistin'in yaşadığı zorlukları dünya genelinde müzik aracılığıyla güçlü bir şekilde ifade etmişlerdir. Türk müzisyen Umut Mürare, "Sessiz Çığlıklar; Filistin'in Enstrümantal Hikayesi" adlı albümünü 2024 yılında yayımlamıştır. Bu albümde, Filistin'in acı ve direnişle dolu hikayeleri 15 enstrümantal parça ile dinleyicilere sunulmuştur (Limon, 2024). Filistinli müzisyen Llunr, "Wake Up" adlı eseriyle uluslararası alanda dikkat çekmiştir. İstanbul'da düzenlenen TRT World Citizen Ödülleri'nde sahne alan Llunr (Bader Khatib/Bedir Hatib), Filistin özgür olana dek çalışacağını vurgulamıştır (Kirazlı, 2025).

Filistin dramı gerek farkındalık gerekse de dayanışma konserleriyle de ses sanatlarıyla dile getirilmiştir. Filistin'e Özgürlük Platformu, Filistinli grup Le Trio Joubran, Mercan Dede ve "Leve Palestina" şarkısıyla bilinen Kofia grubunun kurucusu 2024 yılında farklı yerlerde birçok dayanışma konserleri düzenlemişlerdir. Bu etkinlikler, Filistin halkıyla dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlamıştır (Yılmaz, 2024). Birçok ses sanatçısı Filistin dramına vurgu yapan söylemler de bulunmuşlardır.

Filistinli caz sanatçıları, müzikleriyle Filistin'in çeşitli yönlerini yansıtırken, kişisel duygularını da ifade etmişlerdir. Rap ve hip-hoptan caz, pop ve rocka kadar uzanan geniş bir müzik yelpazesi içinde, kültürlerini ve müziğin çeşitliliğini dünyaya duyurmuşlardır (Toprak, 2024). Filistinli sanatçı Ashira Darwish, Gazze'de yaşanan soykırım ve Filistin halkının travmaları hakkında konuşarak, Filistin özgürleşmediği sürece bu travmanın asla geçmeyeceğini ifade etmiştir (Tezcan, 2024). Filistin

konulu onlarca şarkı, türkü ve ezgi yazılmıştır. Türk sanatçı Aykut Kuşkaya, "Ey Filistin" ve Grup Yürüyüş'ün "Filistin Direniş Ezgileri" bunlara örnek olarak verilebilir (Kuşkaya, 2024; Grup Yürüyüş, 2024).

2024 yılında, Filistin dramının ezgileri dünyanın çeşitli köşelerindeki müzik sahnelerinde yankılanmıştır. Mahmud Derviş ve Müsrif Bergusi gibi direniş sembolü şairlerin şiirlerinden esinlenen çeşitli besteler, özellikle Arap, İslam ve entelektüel dünyada şarkılara dönüşmüştür. Söz konusu şarkılar dünyanın birçok yerinde sergilendi (Eser, 2024). Bu tür etkinlikler toplumun birçok kesiminin organizasyonlarına sahne oldu. Hizmet-İş Sendikası Bursa Şubesi tarafından paylaşılan "Filistin'in Çığlığı" adlı şarkı ve 7 İklim 3 Sada" – Filistin Temalı Müzik Dinletisi buna örnek sunulabilir (Uğrulu, 2024).

Sinema:

Filistin direnişi beyaz perdeye 2024 yılında çeşitli film ve yapımlarla taşınmıştır. Onlarca film ve belgesele Filistin'de yaşanan dram ve sürgünler işlenmiştir. Filistinli yönetmenler birçok simama etkinliğinde eserlerin sunma imkânı bulmuşlardır. Kasım 2024'te İstanbul'da Filistin Sinema Günleri'nde Michel Khleifi'nin "Maloul Yıkımını Kutluyor" (1985) ve Christian Ghazi'nin "Direniş, Neden" (1971) gibi filmleri vizyona koyulmuştur (Altyazı, 2024a). İstanbul Tophane'de düzenlenen SaturDox Belgesel Buluşmaları "Yok Olmaya Karşı: Filistin Filmleri" Filistin'deki işgal ve özgürleşme hareketlerinin tarihi ve bugünü diğer sanatsal faaliyetlerle işlenmiştir (Altyazı, 2024b).

Basel Adra, Hamdam Ballal ve Rachel Szor'un yönetmenliğini üstlendiği "No Other Land": Yuval Abraham belgeseli Filistinli toplulukların İsrail yerleşimcileri ve ordusu tarafından maruz kaldığı şiddet ve tahliyeleri dört yıl boyunca belgelemiştir (Ser, 2024; Zhang, vd., 2024). Fransa'da düzenlenen 77. Cannes Film Festivali'nde sinema sanatçıları giysilerinde kullandıkları Filistin bayrağı ve karpuz motifleriyle Filistin ile dayanışmalarını göstermişlerdir (Karataş ve Uzunder, 2024). Aynı etkinlikte Filistinli yönetmen Mehdi Fleifel'in Filistinli göçmenlerin yaşadığı zorlukları ve belirsizlikleri ele aldığı "To a Land Unknown" filmi gösterime girerek büyük ilgi görmüştür (Euronews, 2024).

Mutfak Sanatları ve Gastronomi:

Mutfak Sanatları; sinema, şiir, tiyatro, müzik ve resim gibi sanatlara göre sosyal olay ve toplumsal duyarlılık oluşturmada daha az kullanılmaktadır. Lakin Filistin trajedisinin oluşturduğu yüksek etki ile bütün kesimler konuyu her mecraya taşıma refleksleriyle mutfak sanatlarının da kullanılmasını sağlamıştır. Filistinli şef Fadi Kattan "Filistin mutfağından bahsetmek aslında her şeyden bahsetmek demektir." Sözüyle Filistin yemekleri dünyada duyurmaya çalışmıştır. Aynı gerekçelerle şef "Bethlehem: A Celebration of Palestinian Food" adlı kitabını yayımlamış ve Filistin mutfağının zenginliğini vurgulamıştır. Kattan, Londra'da Akub ve Toronto'da Louf adlı restoranlarını açarak Filistin mutfağını uluslararası arenada tanıtmaya ve Filistin'i gündemde tutmaya çalışmıştır (García, 2024). Filistin ile ilgili etkinlikler Gastroantep Kültür Yolu Festivali gibi düzenlenen geleneksel gastronomi festivallerine dahil edilmiştir (Gastroantep Kültür Yolu, 2024). Filistin kültürünü yansıtan yemek fotoğrafçılığı sergisi Sakarya'da düzenlenen "Direnişten Dirilişe Filistin" temalı benzer etkinlikler ile Filistin duyarlılığı her zeminde diri tutulmaya çalışılmıştır (Sakarya Yenigün Gazetesi, 2024).

Filistin dramı 2024 yılında yalnızca sanatsal bir ifade biçimle sınırlı kalmayarak aynı zamanda bir aktivizm aracı olarak kullanılmıştır. Dünyaca ünlü yüzlerce sanatçı (aktris, ressam, müzisyen, tiyatrocu vb.) sanatsal faaliyetlerinin ardından söylem ve eylemlerle Filistin mücadelesini uluslararası boyuta taşımaya çabalamıştır.

Sonuç

2024 yılı, Filistin dramının dünyanın farklı bölgelerinde sanatın çeşitli dallarıyla ifade edildiği ve önemli bir farkındalık oluşturduğu bir yıl olarak öne çıktı. Bu yılında tiyatrodan sinemaya, müzikten mimariye kadar pek çok sanat dalı, Filistin halkının yaşadığı zorlukları estetik bir dille kişilerin duygularını harekete geçirdi.

Tiyatro sahneleri 2024 yılında Filistin'in yaşadığı travmaları, insan hakları ihlallerini ve direniş hikayelerini sergiledi. Bunun yanında "Filistin ve Gazze" temasıyla Saraybosna Uluslararası Tiyatro Festivali gibi birçok uluslararası tiyatro etkinliğinde etiklik ana teması olarak söz konusu mücadele-

yi işlendi. Londra'da sahnelenen "No Place to Call Home" ve New York'taki "Checkpoint Tales" ise belgesel tiyatro örnekleriyle Filistin'de yaşanan insanlık dramları dramatize bir dile seyircilere aktarıldı.

Aynı şekilde sinemada Filistin dramını topluma anlatan önemli bir sanat dalı olarak öne çıktı. Yuval Abraham'ın "No Other Land" isimli Filistin konulu film belgeseli gibi dünyada onlarca filmde Filistin dramın yansıması ekrana taşınmış oldu. Gazze'nin günlük yaşamının ve savaş öncesindeki huzurunun kaybolan dokusunu "Voyage à Gaza" filmi ile konu melankolik bir dille sinemaya aktardı. Bunun yanında yerel, ulusal ve uluslararası birçok sinema etkinliğinde ana tema olarak seçildi. Uluslararası 7. Siirt Film festivali temasını "Özgür Gazze" olarak belirledi.

Dabke dansı dünyada yapılan protestolarda Filistin direnişinin sembolü olarak oynandı. Müzik prodüktörleri, Gazze'deki patlamaların seslerini ve Filistin'in geleneksel müzik unsurlarını birleştirerek Filistin halkının dramını işlemeye çalıştı. Dünyanın çeşitli yerlerinde Mescid-i Aksa ve Kubbetüs-Sahra'dan ilham alınarak inşa edilen yapılar Filistin dramının mimari alanda yansımasından ön çıkanlar olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak 2024 yılı Filistin dramının sanat yoluyla ifade edilmesinde önceki dönümlere nazaran ulaştığı en yüksek nokta olmuştur. Resim, estetik duvar yazıları, tiyatro, sinema, müzik ve mimari gibi farklı alanlarda üretilen eserlerin yanında mutfak sanatları gibi toplumsal olayları nadir olarak konu alan sanat dallarında dahi Filistin halkının sesi olmuş ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu eserler, Filistin dramını anlatmada etkili bir yol olarak askeri ve diplomatik mücadelenin yükünü hafifletmiş olduğu düşünülmektedir.

Filistin halkı üzerindeki silahlı baskıyı azaltma ve mücadeleyi motive etmede sağladığı etkiden dolayı Filistin temalı sanatsal faaliyetlerin nicelik ve niteliklerin artırılması önerilmemektedir.

Kaynakça

Akengin, G. (2012). Sanat dalları arasında etkileşim ve dil. *Karadeniz Araştırmaları*, (33), 139-146.

Akman, M. K. (2018). Savaşın ve Çatışmanın Sanatta Temsili/Sanat Sosyolojisi ve Güvenlik Sosyolojisi Çözümlemeleri. Researcher, 6(4), 168-181.

Al-jnaidi, L., Çakır, H., Geldi, M. (2024). Ürdün'deki Filistinli mülteciler, Gazze'yle dayanışma mesajlarını duvarlara çizdikleri grafitilerle veriyor. Erişim Linki: https://www.aa.com.tr/tr/dunya/urdundeki-filistinli-multeciler-gazzeyle-dayanisma-mesajlarini-duvarlara-cizdikleri-grafitilerle-veriyor/3234421.

Altyazı, (2024a). Filistin Sinema Günleri İstanbul'da. Erişim Linki: https://altyazi.net/haberler/filistin-sinema-gunleri-istanbulda-2024/

Altyazı, (2024b). SaturDox 12. Belgesel Buluşmaları'nda 'Yok Olmaya Karşı: Filistin Filmleri' Erişim Linki: https://altyazi.net/matine/saturdox-12-belgesel-bulusmalarinda-yok-olmaya-karsi-filistin-filmleri/

Anadolu Ajansı, (2024). ODTÜ'de Filistin konulu "Vatan: Hafıza ile Tarih Arasında" sergisi açıldı. Erişim Linki: https://www.haberturk.com/ankara-haberleri/36608920-odtude-filistin-konulu-vatan-hafiza-ile-tarih-arasinda-sergisi-acildi.

Antalya Ekspress, (2024). Filistin için heykel yaptı. Erişim Linki: https://www.antalyaekspres.com.tr/filistin-icin-heykel-yapti

Arı, Y. (2024). Gölgede Kalan Yıkım: İsrail'in Devlet Destekli Terörü Ve Soykırım Trajedisi Tarihi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 11(2), 639-665.

Arian News, 2023). A mosque resembling Dome of the Rock built on Wazir Akbar Khan hill in Kabul. Erişim Linki: https://www.ariananews.af/a-mosque-resembling-dome-of-the-rock-built-on-wazir-akbar-khan-hill-in-kabul/

Arnavutköy Belediyesi, (2024). Arnavutköy'den Filistin'e Selam. Erişim Linki: https://www.arnavutkoy.bel.tr/haberler/1118/arnavutkoyden-filistine-selam

Aybir, (2024). AYBİR Tarafından Rapor Tanıtımı ve Filistin Temalı Sergi Gerçekleştirildi. Erişim Linki: https://www.aybir.org/gundem/aybir-tarafindan-rapor-tanitimi-ve-filistin-temali-sergi-gerceklestirildi.?

Baladi, E. ve Ibrahim, H. (2024) IDPs celebrate weddings with traditional dances and songs in Idlib. Erişim Linki: https://english.enabbaladi.net/archives/2024/08/idps-celebrate-weddings-with-traditional-dances-and-songs-in-idlib/

Becet, H. (2025) Ortaokul öğrencilerden "Filistin İçin Fırçada İz Bırak" temalı resim sergisi. Erişim Linki: https://ilkha.com/filistin/ortaokul-ogrencilerden-"filistin-icin-fircada-iz-birak"-temali-resim-sergisi--437610?utm_

Bilgin, Ö. (2024). Van'da "Kubbetüs Sahra Camii"nin benzeri inşa ediliyor. Erişim Linki: https://www.aa.com.tr/tr/yasam/vanda-kubbetus-sahra-camiinin-benzeri-insa-ediliyor/3401914

Canik, (2024), Filistinli grafiti sanatçısı, Gazzeli çocukların acılarını sanatıyla dünyaya duyurmaya çalışıyor. Erişim Linki: https://www.aa.com.tr/tr/insana-dair/filistinli-grafiti-sanatcisi-gazzeli-cocuklarin-acilarini-sanatiyla-dunyaya-duyurmaya-calisiyor/3145793.

Cankara, P. Ö. (2021). Hanan Aşravi'nin Filistin Mücadelesi ve Twitter Üzerinden Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. Filistin Araştırmaları Dergisi, (9), 107-150.

Çalışkan, S. (2019). Katliamlara tanıklık: sanat eserleri aracılığı ile hatırlamak. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (43), 105-114.

Daillyummah, (2024). Filistin temalı "Umudun Tezahürü" resim sergisi sanatseverlerle buluştu. Erişim Linki: https://www.dailyummah.com/filistin-temali-umudun-tezahuru-resim-sergisi-sanatseverlerle-bulustu

Demir, M. Z. (2025) Filistin'de Direnişin Bir Başka Boyutu: Kültür ve Sanat. Çelebi. Erişim Linki: https://celebiprogrami.com/Home/BlogDetail/62

Eleman Ş., (2023) Direniş Cephesinde Sanat. ArtDog İstanbul. Erişim: https://artdogistanbul.com/direnis-cephesinde-sanat/

Erdoğan, (2024) Anadolu Ateşi. Erişim Linki: https://biletinial.com/tr-tr/tiyatro/anadolu-atesi

Eser, (2024). Bir Filistin Var. Erişim Linki: https://www.instagram.com/esertokas/reel/DA1JeZTCdQt/.

Euronews, (2024). Filistinli göçmenleri anlatan film Cannes'da gösterildi, yıldızlardan Gazze'ye destek Erişim Linki: https://tr.euronews.com/2024/05/23/filistinli-gocmenleri-anlatan-film-cannesda-gosterildi-yildizlardan-gazzeye-destek

Gann, M., (2024) These Olive Trees: A Palestinian Family's Story. Erişim Linki: https://www.camera.org/article/these-olive-trees-a-palestinian-familys-story/

García, T. (2024). El chef palestino Fadi Kattan: "La ocupación nos ha hecho perder parte del orgullo que sentimos por nuestra cocina" Erişim Linki: https://elpais.com/eps/2024-11-23/el-chef-palestino-fadi-kattan-la-ocupacion-nos-ha-hecho-perder-parte-del-orgullo-que-sentimos-por-nuestra-cocina.html.

Gastroantep Kültür Yolu, (2024). Program, Erişim Linki: https://gastroantepfest.com/tr/Manage/Program.

Grup Yürüyüş. (2024). Filsitin Direniş Ezgileri. Erişim Linki: https://www.instagram.com/grupyuruyus/

Gürsu, (2024). İsrail'in Filistin'i işgali ve sanat dünyası. Argonotlar. Erişim Linki: https://argonotlar.com/israilin-filistini-isgali-ve-sanat-dunyasi/

Haberler,com, (2024). Yedi Hilal Derneği'nin düzenlediği 'Kubbe: Filistin Zaman Tüneli' sergisi yarın açılıyor. Erişim Linki: https://www.haberler.com/guncel/yedi-hilal-dernegi-nin-duzenledigi-kubbe-filistin-zaman-tuneli-sergisi-yarin-aciliyor-17295869-haberi/#google_vignette

Karataş D. ve Uzunder, Ş. (2024). Cannes Film Festivali'nde ünlüler, kıyafetleri ve karpuz motifleriyle Filistin'e desteklerini gösterdi. Erişim Linki: https://www.aa.com.tr/tr/kultur/cannes-film-festivalinde-unluler-kiyafetleri-ve-karpuz-motifleriyle-filistine-desteklerini-gosterdi/3230508

Kirazlı, H. (2025). Şarkıcı Llunr: Filistin özgür olana dek çalışacağım. Erişim Linki: https://www.yenisafak.com/hayat/sarkici-llunr-filistin-ozgur-olana-dek-calisacagim-4671146

Kuşkaya, A. (2024). Ey Filistin. Erişim Linki: https://www.youtube.com/watch?v=qgRP5Wla0aQ&utm

Lecumberri B. (2024). Mosab Abu Toha, poeta del sufrimiento de Gaza: "Cargo sobre mis hombros el peso de los escombros de mi casa y de mis libros convertidos en cenizas". Erişim Linki: https://elpais.com/planeta-futuro/2024-11-29/mosab-abu-toha-poeta-del-sufrimiento-de-gaza-cargo-sobre-mis-hombros-el-peso-de-los-escombros-de-mi-casa-y-de-mis-libros-convertidos-en-cenizas.html.

Limon Ö. (2024). Umut Mürare, yeni albümüyle Filistin'in yanında olduğunu iletmek istediğini söyledi. Erişim Linki: https://www.aa.com.tr/tr/kultur/umut-murare-yeni-albumuyle-filistinin-yaninda-oldugunu-iletmek-istedigini-soyledi/3298365.

Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü, (2024). -Kalbimdeki İyilik Filistin Yarışması. Erişim Linki: https://manisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/10191721_ocak2024_compressed.pdf.

Mersin Üniversitesi. (2024). Yüreğimdesin Filistin Deneme Yarışması'nın Ödül Töreni Üniversitemizde Gerçekleştirildi. Erişim Linki: https://www.mersin.edu.tr/haberler/384173/yuregimdesin-filistin-deneme-yarismasinin-odul-toreni-universitemizde-gerceklestirildi

Morton, E. (2024). Artists announce Gaza Biennale, 'ensuring that the voices of Palestinian artists reach the world'. Erişim Linki: https://www.euronews.com/culture/2024/11/25/artists-announce-gaza-biennale-ensuring-that-the-voices-of-palestinian-artists-reach-the-w

MSN, (2025). Kahramanmaraş'ta Filistin mücadelesi tiyatro sahnesinde. Erişim Linki: https://www.msn.com/tr-tr/toplum-k%C3%BClt%C3%BCr-ve-tarih/k%C3%BClt%C3%BCrel-etkinlikler/kahramanmara%C5%9F-ta-filistin-m%C3%BCcadelesi-tiyatro-sahnesinde/ar-AA1xvDFB

Mut, P., B. (2024). İsrail Kültür Sanattan Neden Bu Kadar Korkuyor? Fokus+ Erişim Linki: https://www.fokusplus.com/odak/israil-kultur-sanattan-neden-bu-kadar-korkuyor.

Nakhlé-Cerruti, (2024). Theater of Palestine Erişim Linki: https://festival-avignon.com/en/edition-2024/programme/theater-of-palestine-349934

Parşomen, (2024). Yeni e Dergisi "Filistin'in Kültürel Direnişi" etkinliği düzenliyor. Erişim Linki: https://parsomenfanzin.com/2024/02/16/yeni-e-dergisi-filistinin-kulturel-direnisi-etkinligi-duzenliyor.

Sakarya Yenigün Gazatesi, (2024). Direnişten Dirilişe Filistin. Erişim Linki: https://sakaryayenigun.com.tr/foto/23399918/direnisten-dirilise-filistin-temali-etkinlikler-gerceklestirildi.

Ser. C., (2024). 'No other land', el documental palestino que muestra la violencia de los asentamientos israelíes. Erişim Linki: https://cadenaser.com/nacional/2024/12/19/no-other-land-el-documetal-palestino-que-muestra-la-violencia-de-los-asentamientos-israelies-cadena-ser

Shehadeh, (2024). In the Midst of Disaster. Erişim Linki: https://www.thenation.com/article/culture/isabella-hammad-palestine-theater/

Sizin Medya. (2024). Midyat'ta öğrencilerden Gazze'ye destek için 'Dabke' dansı. Erişim Linki: https://www.sizinmedya.com/midyatta-ogrencilerden-gazzeye-destek-icin-dabke-dansi-39174h.htm

Taştan, H. (2024). Filistinli grafiti sanatçısı, Gazzeli çocukların acılarını sanatıyla dünyaya duyurmaya çalışıyor. Erişim Linki: https://www.aa.com.tr/tr/yasam/irlandada-yasayan-brezilyali-sokak-sanatcisi-filistin-temali-duvar-resimleri-ciziyor/3319874.

Tezcan, M. (2024). Ashira Darwish: "Filistin Özgürleşmediği Sürece, Bu Travma Asla Geçmeyecek" Erişim Linki: https://perspektif.eu/2024/11/04/ashira-darwish-filistin-ozgurlesmedigi-surece-bu-travma-asla-gecmeyecek/

Toprak, N. (2024). Filistinli Caz Sanatçıları. Erişim Linki: https://yenie.net/filistinli-caz-sanatcilari

TRT Avaz, (2024). Saraybosna'daki Uluslararası Tiyatro Festivali "Gazze ve Filistin" temasıyla başladı. Erişim Linki: https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/saraybosnadaki-uluslararasi-tiyatro-festivali-gazze-ve-filistin-temasiyla-bas/6700dfa43312a184bd62f234

Türkiye Yazarlar Birliği, (2024). 3. Ankara Edebiyat Festivali Başlıyor: Edebiyatın Kalbi Üç Gün Boyunca Başkent'te Atacak. Erişim Linki: https://www.tybankara.com/3-ankara-edebiyat-festivali-basliyor-edebiyatin-kalbi-uc-gun-boyunca-baskentte-atacak/

Uğurlu, M. F. (2024) Filistin temalı müzik dinletisiyle İslam coğrafyasından sanatçılar İstanbul'da buluşacak. Erişim Linki: https://www.yenisafak.com/hayat/filistin-temali-muzik-dinletisiyle-islam-cografyasindan-sanatcilar-istanbulda-bulusacak-4646763.

Ümraniye Belediyesi. (2024). 20. Resim, Hikâye ve Şiir Yarışması Sonuçları. Erişim Linki: https://www.umraniye.bel.tr/resim-hikaye-ve-siir-yarismalari

Vahabvaince, (2024). Yesterday i visited the model of Masjid Al Aqsa in Malaysia. Erişim Linki: https://www.instagram.com/vahabvaince/p/DCGUmBVTa-o/?img_index=1

Van Olay. (2024). Van'da TÜGVA yaz okulu kapanış programında Filistin unutulmadı. Erişim Linki: https://www.vanolay.com/vanda-tugva-yaz-okulu-kapanis-programinda-filistin-unutulmadi

Yılmaz, T. (2024) Filistin'e Özgürlük Platformu'ndan dayanışma konseri. Erişim Linki: https://bianet.org/haber/filistine-ozgurluk-platformundan-dayanisma-konseri-290556.

Yoni, (2024). X. Erişim Linki: https://x.com/jbytej/status/1819352489885323748

Zhang, C. vd., LaMantia, B., Cohen, D. (2024). On the Ground at New York Film Festival Erişim Linki: https://www.thecut.com/article/new-york-film-festival-2024-criterion-closet-lincoln-center.html.